

**R. P. Ioannis De Lvgo Hispalensis, E Societate Iesv, In
Collegio Romano eiusdem Societ. olim Theologiæ
Professoris, nunc S. R. E. Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales, De Sacramentis in ...**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1652

6. Vtrum Sacramenta conferant gratiam in tempore, vel instanti, quo
perficiuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82340](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82340)

104. *Hac explicatio non satisfacit; quia dare instrumentum virtutem, qua operetur, licet sufficiat, ut id, quod dat talem virtutem, denominetur remotè causans, non tamen ut denominetur instrumentaliter causans; alioquin etiam ipse Deus, qui dat virtutem instrumentis, denominaretur instrumentaliter causare; quod planè absurdum est, & nemo ita loquitur; ergo ex eo, quod humanitas Christi impetrauerit & dederit virtutem sacramentis, quæ sunt instrumenta, non ideo dicitur instrumentaliter operari per illa.*

105. *Respondeo igitur, humanitatem Christi appellari instrumentum coniunctum Diuinitatis in ordine ad nostram salutem; sicut manus, vel pes dicuntur instrumenta hominis ad operationes, quia in rigore humanitas Christi non est causa principalis etiam moralis nostræ salutis: causa enim principalis, ut dixi, operatur per virtutem propriam, quam habeat ex se: humanitas autem ex se non habet virtutem, nec proportionem cum nostra salute etiam per modum merentis; nam ad ipsammet operationes meritorias concurrebat solum ut causa instrumentalis, sicut nos concurremus ad omnes actus supernaturales, ut suppono: valorem item, & dignitatem, qua illa opera mererentur de condigno nostram salutem, non habebat illa humanitas ex se, sed acceptam à Deo per vniionem hypostaticam cum persona Verbi: unde nulla ratione dicitur propriè humanitas causa principalis nostræ salutis, sed causa instrumentalis, hoc est, operans per virtutem non sibi propriam, quam ex se haberet, sed acceptam à Deo supra eius exigentiam & proportionem. Unde diuerso modo loquendum est de Christo quoad hoc, aut de eius humanitate secundum se sumptam; nam Christus simpliciter, & absolute est causa principalis moralis, & meritoria nostræ iustificationis; quia Christus in concreto includit vniionem hypostaticam; ratione cuius humanitas habebat proportionem cum actibus supernaturalibus, quos eliciebat, & habebat valorem ad merendam de condigno nostram salutem; quare ut sic operabatur per virtutem propriam, quam ex se habebat illud concretum: humanitati verò secundum se neutrum erat debitum, vel proportionatum; atque ideo loquendo de humanitate secundum se, dicendum est, ipsam fuisse instrumentum coniunctum Verbi ad nostram salutem, prout loquitur S. Thomas.*

Humanitas Christi dicitur causa instrumentalis nostræ salutis; Christus tamen dicitur causa principalis.

106. *Idè cum proportionem dicitur de Passione Christi secundum se.* Quod cum proportionem locum habet in passione Christi, quæ similiter non dicitur causa principalis moralis, sed instrumentalis; quia illa passio secundum se non habebat proportionem cum nostra salute, cum secundum se esset passio, & mors naturalis; quare debuit accipere virtutem ex dignitate personæ patientis, quæ addidit vim vltra id, quod ex se habebat illa passio. Deinde etiam considerata illa passio prout liberè oriebatur à voluntate supernaturali, qua humanitas Christi illam volebat, nec sic habebat ex se condignitatem ad promerendam nostram salutem, nisi acciperet hunc valorem ex dignitate personæ, ut diximus; quare utroque modo passio ipsa debet dici concurrere instrumentaliter, hoc est, per virtutem, quam ex se ipsa non habebat, sed aliunde accepit à Deo; & in hoc sensu tam humanitas Christi, quam eius passio dicuntur verissimè instrumentum Diuinitatis.

SECTIO VI.

Utrum Sacramenta conferant gratiam in tempore, vel instanti, quo perficiuntur.

107. **N**on agimus de gratia sacramentali, prout dicitur auxilia gratiæ actualis ad peculiare effectus:

hæc enim auxilia non oportet, quod dentur tunc, quando sacramentum confertur, vel perficitur, sed tunc quando adest occasio, & opportunitas operandi. Difficultas est solum de gratia habituali, & de characteris; hi enim effectus dantur tunc, quando fit, vel recipitur sacramentum; & eadem quæstio est de conuersione Eucharistica, quæ fit per verba consecrationis; nam eadem est ratio de illa, quoad hoc, ac de productione gratiæ vel characteris. Oritur autem tota difficultas ex principiis Philosophicis iuxta communem sententiam de compositione temporis, & motus ex partibus diuisibilibus in infinitum, siue actu distinctis, siue solum in potentia; quoad hoc enim parum refert illa diuersitas. In sententia autem eorum, qui componunt tempus ex solis instantibus finitis immediatis, nulla est in hoc puncto difficultas; nam illi consequenter dicunt, gratiam conferri in illo instanti, in quo vltima syllaba, v.g. verborum incipit intrinsecè esse prolata, ita ut faciat perfectum sensum: cum enim in ea sententia tempus constet ex meris instantibus finitis, necesse est venire ad aliquod instans, in quo verba sint iam prolata perfecte, cum antea non essent, & tunc sacramentum habet suum effectum. In sententia verò communi difficultè explicatur; nam in ea sacramentum, sicut & alia entia successiua, debet absolui, & terminari per primum non esse, ita ut in instanti terminatio verum sit; nunc sacramentum non est, immediatè antea fuit: in eo autem instanti non potest produci gratia, quia iam tunc non est sacramentum, sed fuit: sacramenta autem dant gratiam, quando sunt, sed neque in tempore antecedenti potuit dari gratia; tum quia gratia est res permanens, quæ tota simul producit, & incipit per primum sui esse, atque ad id in instanti intrinsecè: tum etiam quia si produceretur in tempore, daretur antequam absolueretur tota forma sacramenti; nam diuidendo illud tempus, quo datur gratia, in duas partes, in priori parte nondum erat posita tota forma; quia iam esset contra id, quod supponitur; & tamen in illa parte iam est gratia producta.

Propter hanc difficultatem multi sunt modi sentiendi in hoc puncto. Primus est, gratiam conferri in tempore non determinato, sed indeterminato ante illud instans terminatum; ita ut nulla pars illius temporis assignari possit, in qua tota fuerit gratia, sed in minori & minori, sed tamen ante vltimum instans.

Hæc sententia reicitur ab omnibus, & merito, quia præ se affert intelligibilitatem, maxime si sacramenta causent physicè gratiam: nam id, quod est vera causa physica gratiæ, debet esse aliquod determinatum, & cognoscibile à Deo ad hoc, ut possit cum illa causa concurrere ad effectum producendum. Sed licet sacramenta causent solum moraliter, est eadem repugnantia ex parte ipsius gratiæ; repugnat enim, quod aliquid incipiat existerè à parte rei, & quod Deus non videat determinatè, quando transit de non esse ad esse, sed solum sciat in consilio, intra hanc horam, v.g. incepisse, non tamen quando determinatè incipit: ipse enim effectus non potuit incipere nisi determinatè, existit quippe in aliqua parte, & non in omnibus; ergo sunt aliqua partes, in quibus non existit; ergo Deus potest illas partes discernere, & distinguere, licet nos non possimus.

Dicunt, non repugnare illum modum incipiendi in tempore indeterminato: nam si Deus præcipiat aliquid, quod eliciat actum dilectionis ante vltimum instans horæ, seu ante instans A, in quo debet mori; tunc hic homo, si non diligat ante mortem, peccat, & perdit gratiam: hoc autem peccatum debet incipere

Hic tantum est quæstio de gratia habituali & de characteris.

Unde oritur difficultas. Sententia de finitis instantibus soluit totam difficultatem.

Sententia communis difficultè explicatur.

Proponitur difficultas.

108. *Primus Respondendi modus.*

Rejicitur.

109.

Dicunt isti non repugnare aliquid incipere in tempore indeterminato.

pere in tempore ante instantis mortis; quia aliquo toto tempore vitæ fuisset in gratia, & per consequens deberet saluari: non potest item incipere illud peccatum in tempore determinato; quia in qualibet parte temporis, cum sit diuisibilis, adhuc non obligat præceptum pro tunc, sed potest differri, & impleri tempore sequenti; ergo fatendum est, peccatum committi, & gratiam amitti tempore indeterminato ante instantis mortis.

110. Respondent aliqui, tunc peccatum committi in aliquo instanti determinato ante instantis mortis; nam licet inter illa duo instantia mediet tempus, est tamen adeo modicum, & imperceptibile, ut in eo non possit moraliter impleri præceptum, quod ut humano modo impleatur, requiritur tempus aliquod maius ad deliberandum, & cogitandum. Sic respondet P. Coninch in *presenti dub. 4. num. 54.* quam solutionem prius reddiderat Suarez in *presenti disput. 8. sect. 2. §. Ad rationem ergo.* Sed ipse Suarez viderat insufficienciam huius responsionis, eo quod in Angelo, qui distinctè concipit excessum vnius temporis supra aliud, & qui non indiget longiori tempore ad deliberandum, videretur posset argumentum; nam Angelus posset absque peccato differre actum dilectionis ad tempus sequens, dum esset ante vltimum instantis signatum.

111. Ideo ipse Suarez aliter respondet vniuersaliter negando, tale præceptum posse eo modo imponi; quia obligatio debet esse accommodata actibus humanis, quibus implenda est. Non tamen explicat, ex quo capite non esset accommodata hæc obligatio actibus humanis; imò ex modo dicendi videtur repugnantia reduci ad modum humanum operandi, qui non percipit illam diuersitatem instantium; argumentum autem videtur in modo operandi Angelico.

112. Possumus ergo absolute negare possibilitatem illius obligationis, eo quod obligatio ex suo conceptu importat ligare subditum ad aliquid, ac per consequens reducere illum ad talem statum, in quo citra peccatum non possit aliud facere: tunc autem non ita se haberet, quia in quolibet instanti, vel in qualibet parte temporis non esset ligatus, sed liber, ut differret, si vellet; ergo numquam daretur obligatio: debet ergo præceptum imponi, ita ut aliquando sit verum determinatè dicere: nunc peccat, si non obedit; & hoc fortasse voluit indicare P. Suarez dum dixit, illam obligationem non fore accommodatam actibus humanis.

113. Secunda ergo sententia docet, gratiam per sacramenta conferri in instanti terminatiuo, in quo sacramentum primum non est, cum immediate antea fuerit; quia tunc est perfectum, & absolutum sacramentum, atque adeo tunc debet incipere habere suum effectum. Auctores huius sententiæ aliqui sentiunt, sacramenta causare physicè gratiam. Contra quos validè arguit Suarez; nihil enim potest physicè operari, quando verè non est. Nec enim sufficit, immediatè antea fuisse; nam quod fuit, iam re vera non est; nec habet nunc plus de entitate, quam id quod erit, vel quàm id, quod nec fuit, nec erit: quare sicut id, quod postea erit, nunc non potest aliquid realiter producere, sic neque id, quod fuit; nec refert etiam, quod fuerit immediatè antè, sicut nec confert, futurum esse immediatè post; nam siue intercesserit multum tempus, siue parum, iam re vera nihil est; quod autem nihil est, non potest influere nunc verum esse in effectum realem per veram efficientiam.

114. Alij tamen eiusdem sententiæ Auctores, cum solum ponant causalitatem moralem Sacramentorum in gratiam, videntur sibi fugere omnem difficultatem. P. Ioan. de Lugo de *Sacramentis.*

tem; nulla enim est repugnantia, quod causet moraliter nunc id, quod nunc non est; sicut potest etiam moraliter causare id, quod erit; propterea causabant merita Christi futura, antequam essent. Ita P. Vasquez cum aliis in *presenti disput. 1. 2. cap. 4.*

Hæc sententia difficillima est. Primum, quia si illud vltimum indiuisibile non pertinet intrinsecè ad sacramentum, sed extrinsecè; ergo verum est, quod ante illud instans fuit totum sacramentum integrum; si ergo homo viuat toto tempore antecedenti, dum baptizatur, v.g. & moriatur intrinsecè in illo vltimo instanti, ita ut tunc primum non sit homo, verum erit dicere, quod hic homo fuit baptizatus, & accepit totum sacramentum Baptismi; & tamen hic homo in hac vita numquam fuit iustificatus, nec saluabitur; ut fatetur ipse Vasquez *ibidem n. 73.* Consequens autem istud mihi videtur durissimum, quia de illo verificatur, quod accepit verum sacramentum Baptismi, dum esset viator, nam licet non accepit illud cum vltima terminatione, terminatio tamen in hac sententia non est aliquid componens intrinsecè sacramentum; quare sicut tempus absque vltimo instanti est verum tempus, sic sacramentum, quod, ut contendit ille auctor, est ita successuum sicut tempus, est verum sacramentum absque illo vltimo terminatiuo extrinsecò: fateri autem, quod aliquis, qui cum dispositione sufficienti verè fuit baptizatus, non consequitur salutem, videtur mihi valde durum; nec video, quomodo possit vitari illa durities, nisi negando, illud fuisse sacramentum completum absque vltimo terminatiuo. Hoc autem in illa sententia non potest negari, loquendo de complemento intrinsecò; imò ipse Vasquez n. 67. expresse affirmat, ante illud instans fuisse sacramentum, quia ante illud fuit ablutio, fuit prolatio verborum: unde solum deest vltimum mutatum esse, seu finitum esse sacramentum, quod quidem est solum aliquid extrinsecum, & in quo non affirmatur aliquid præfens, sed præteritum, hoc est, transiisse iam totum sacramentum; quare in hoc ipso affirmatur, aliquando fuisse verum sacramentum; cum hoc autem non videtur stare, quod ille homo, in quo fuit verus Baptismus, non saluetur; ille, qui verè fuit absolutus à peccatis, adhuc dānetur propter illa, &c.

Secundò vrgere possumus contra eandem sententiam ad hominem, quia ex ea sequitur, posse dari sacramentum Pœnitentiæ validum in forme; quod est contra ipsum Vasquez *con. 4. de Pœnitent. quasi. 92.* Sequela verò probatur, quia si pœnitens dispositus per attritionem confiteatur peccata, & Sacerdos proferat omnia verba absolutionis, in instanti autè vltimo terminatiuo sequenti pœnitens moriatur; non recipiet effectum sacramenti, cum tamen præcesserit totum sacramentum Pœnitentiæ validum. Idem erit, si in illo instanti terminatiuo pœnitens committat aliquod peccatum mortale; tunc enim non recipiet effectum sacramenti, quem in illo instanti debebat recipere, propter sacramentum proximè præcedens; ideo enim negat ille auctor causalitatem physicam sacramento, & concedit solam moralem, ut possit dari gratia in illo instanti, quando iam non est sacramentum, intuitu eiusdem sacramenti; dabitur ergo in eo casu sacramentum Pœnitentiæ validum, & quod debebat ex se causare gratiam instanti sequenti, quam tamen tunc non causabit propter impedimentum peccati, quod inueniret.

Tertiò possumus arguere ex veritate verborum sacramentalium, quæ debent esse vera in toto rigore de præsentia; ad quod necesse est, quod verificetur pro tempore, seu instanti præfenti ipsi loquutioni; in illa autem sententia verificarentur pro instanti

Vasquez.
Impugnatio
etiam primo
posita causa-
litate morali.

115.
Secundò im-
pugnatur.

116.
Tertiò im-
pugnatur.

non presenti, sed futuro, postquam loquitur Sacerdos, quare posset contingere in rigore, quod Sacerdos proferret totam formam absolutionis, in illo autem instanti terminatio sequenti, in quo iam ipse nihil operatur iuxta illum Auctorem, moreretur, ac per consequens inciperent verificari verba, quando iam Sacerdos esset mortuus, & liberaretur, absoluereturque homo à Sacerdote mortuo, ac per consequens Sacerdos non debuisset dicere: Absolutio te, sed, absoluam postea. Quod idem applicari potest ad verba consecrationis, quæ sunt de presenti in toto rigore, & significant, tunc esse corpus Christi sub illis speciebus, quando proferuntur, non futurum post prolationem, & post mortem proferentis: debent ergo verificari pro aliqua duratione, vel successiva, vel instantanea presenti ipsi prolationi verborum.

117.
Tertia sententia ponit ultimum instans terminatum intrinsecum.

P. Suarez.

118.
Probat hanc sententiam ratione.

Ergitur ratio.

Instantia diluitur.

119.

Tertia sententia principalis docet, effectum conferri in ultimo instanti terminatio, quod non extrinsecè pertinet ad sacramentum, quia sacramentum, sicut & omnis motus successivus constat intrinsecè, non solum ex partibus, sed etiam ex indivisibilibus, quibus & partes inuicem connectantur, & terminentur etiam intrinsecè; quare prolatio etiam ultimæ syllabæ habet ultimum instans intrinsecum, in quo intrinsecè perficitur, & in quo fit aliquid indivisibile positivum, & reale, quo intrinsecè completur sacramentum. Quod idem dici potest de materia successiva sacramenti, v.g. ablutione, unctione, &c. In illis enim datur etiam ultimum indivisibile terminatum motus, in quo etiam producit aliquid indivisibile positivum, quo perficitur intrinsecè materia requisita ad sacramentum; & tunc etiam conferretur gratia, si iam forma prius fuerat prolata. Ita sentit P. Suarez *disput. 2. §. ultimum ergo*, quem modum dicendi sequuntur plures recentiores.

Probat autem Suarez hanc sententiam tum ex impugnatione aliarum, tum etiam quia necesse est designare aliquod instans, in quo fit verum dicere, sacramentum esse; quia si realiter fit, ergo aliquando existit: sed quamdiu restat aliquid illius ponendum, nondum existit sacramentum; debemus ergo dare ultimum instans, in quo ultimo ponatur, quod de erat, & in quo dici posset sacramentum existere. Hæc tamen ratio videtur parum efficax, quia sicut tempus, & motus, & alia entia successiva tunc dicuntur esse, quando fiunt, licet in nullo instanti sit totum ens simul, sed aliquid illius, non est cur in hoc debeamus aliter loqui de sacramentis, quæ similiter sunt entia successiva, scilicet loquutio, motus localis, &c. imò neque etiam si detur illud ultimum instans, & indivisibile intrinsecum, poterimus magis dicere, quod tunc existat sacramentum, quam in tempore antecedenti. Si quidem sicut in singulis partibus temporis erat pars sacramenti, & pars non erat; sic in ultimo instanti existit aliquid sacramenti; sed quoad reliquas partes, iam non existit. Dicunt, tunc existere sacramentum ut terminatum: sed contra etiam in tempore antecedenti erat sacramentum ut successivum interminatum; & utrumque quidem reduplicat eodem modo; non supra totum sacramentum, sed supra aliquid illius; & quidem plus est id, quod existit in tempore, quam in ultimo instanti: in hoc enim solum existit sacramentum ut terminatum, hoc est, terminus ultimus sacramenti; in tempore verò existit sacramentum seu pars successiva; plus autem est quælibet pars sacramenti, quam eius ultimus terminus indivisibilis. Propter illam ergo loquutionem non oportet assignare ultimum instans intrinsecum in sacramentis.

P. Vasquez ubi supra latè impugnat hanc senten-

tiam; sed eius argumentis omisissis, & admissis, quod in motu successivo dentur illa indivisibilia, ad quæ impugnanda tendunt potissimum rationes P. Vasquez; mihi ex alio capite difficilis videtur ille dicendi modus, quia nimirum indivisibile illud non potest ita requiri ad valorem sacramenti, ut si illud solum deesset, sacramentum non esset validum; nam in illa sententia indivisibile additum indivisibili, vel etiam parti, non facit maius propter eius indivisibilitatem. Ponamus ergo, aliquem baptizari, & prolata forma, infundi super ipsum aquam, quæ dum tangit corpus eius successivè, extenditur super corpus ipsius aliquantulum, quantum scilicet sufficit, ut dicatur ablui, & baptizari, & in ultimo instanti perfici illam ablutionem, & dari gratiam: tunc peto, in ultimo instanti, quale spatium novum acquirat aqua supra corpus baptizati: non potest certe acquirere spatium novum divisibile, quia hoc deberet acquiri successivè, & in tempore; acquirat ergo de novo solum indivisibile spatium, quod prius non habebat; finge ergo hominem in illo ultimo instanti mori, postquam forma fuit prolata, & aqua super eum effusa, & diffusa, solumque defuisse illud ultimum spatij indivisibile, quod aqua non acquisivit super eius corpus; nõne hic homo vere fuit baptizatus? Negas, quia ablutio non fuit tanta, quanta requirebatur ad valorem sacramenti. Contra, non fieret maior per acquisitionem, indivisibilis spatij, quia indivisibile non facit maius; ergo verè aqua tetigit corpus, quantum satis est, ut dicatur ablutus; nam coexistit tanto spatio supra corpus, vel si non coexistit tanto spatio; ergo indivisibile, quod additur, facit spatium maius, & magis extensum, quod tamen in illa sententia non conceditur; ergo ut consequenter loquantur ad principia, quæ supponunt, debent concedere, non tangi magis ab aqua hominem, quando ablutio terminatur per indivisibile, quam si non terminaretur: deesset quidem tunc terminatio ablutionis, & ablutio in ratione terminata; non tamen deesset ablutio in ratione ablutionis; ad veritatem autem sacramenti sufficit, hunc hominem fuisse ablutum, hoc est, aquam tetigisse eius corpus in tanto spatio; ergo etiam si desit illud indivisibile, sacramentum fuisset validum, & haberet effectum.

Hoc idem argumentum fieri potest in prolatione formæ; nam si verba omnia prolata sint, propterea successivè proferuntur, & solum desit ultimum indivisibile terminatum prolationis in ultima syllaba, quæ etiam prolata est, sed nondum terminata, in ultimo autem instanti moriatur, qui baptizatur, vel qui baptizatur, illud erit sacramentum validum: nam voces, quæ prolatae sunt, & ultima etiam syllaba, quæ iam prolata est, potest generare speciem sui ante aduentum ultimi indivisibilis, & illa species representat omnes partes verborum, præter illud ultimum indivisibile, quod non est pars, nec facit verba maiora, nec aliquid significat: ergo per illam speciem formatur ab audiente conceptus de sensu illorum verborum, & per consequens iam sufficienter prolata est forma ante illud indivisibile.

Dices, prolationem syllabæ ultimæ, licet non fiat maior per illud ultimum indivisibile, requirere tamen illud tamquam conditionem, ut possit producere speciem sui, sicut natura requirit subsistentiam, quæ est terminus naturæ, tamquam conditionem, ut possit operari. Sed contra, quia voces ante aduentum illius indivisibilis operantur; nam sicut successivè producuntur, ita successivè operantur, & mittunt speciem; alioquin non perciperentur, ut successivè prolatae, sed cum confusione, & similitate: non ergo

Vasquez latè impugnat. Nos aliter impugnamus.

Primo ex parte materiae ablutionis, v. g.

120.
Secundò ex parte forma.

121.
Instantia.

Diluitur.

ergo expectant id, quod postea producendum est, ad hoc, ut operentur speciem sui. Quod confirmari potest in obiecto visus, quale est lux; hæc enim statim ac producitur à sole successivè nobis applicato, emittit speciem sui, & percipitur, nec expectat productionem futuram indivisibilis ultimi, ad hoc ut videatur lux, quæ iam producta est; ergo nec vox, quæ iam producta est, expectat productionem indivisibilis futuri, ut emittat speciem sui; nam sicut vox successivè fit, sic & ipsa species; quare sicut vox in illo casu esset tota producta absque ultimo termino, sic & eius species esset tota producta absque ultimo termino, seu absque specie ultimi termini. Denique non posset explicari, quid aut quantum illius vocis restaret absque operatione ex defectu illius indivisibilis, à quo pendet, tamquam à conditione ad operandum; nam illa vox, cum sit divisibilis etiam quoad prolationem ultimæ syllabæ in partes infinitas synchegorematicè, & qualibet pars fuerit terminata per suum indivisibile sequens, non poterit assignari pars ultima, quæ caruerit operatione propter defectum illius conditionis; nam illam partem possumus dividere in duas, quarum prior fuit verè terminata per suum indivisibile; & secundam partem poterimus similiter dividere in alias duas, quarum prior habuit suum indivisibile terminatum, & sic in infinitum; nihil ergo restat in illa voce, quod non fuerit auditum.

122. Dices, totam illam syllabam ultimam caruisse operatione; quia licet eius partes connectantur mediis indivisibilibus; hæc tamen non sunt terminatiua, sed continuatiua; omnibus autem defuit ultimus terminus, qui requiritur ut conditio ad operandum. Sed hæc responsio non potest dari consequenter in illa sententia; quia eius auctores non petunt ad productionem formæ, quod ultima syllaba sit ultimò terminata, ita ut loquens ulterius non progrediatur in eius prolatione, sed solum quod prolata sit, quantum satis est, ut percipiatur, & tunc producitur gratia, etiam si qui eam profert, protrahat ulterius eiusdem syllabæ prolationem; tunc autem illud indivisibile non erit ita terminatum, ut non sit etiam continuativum cum prolatione eiusdem syllabæ, quæ adhuc continuatur, & protrahitur; ergo ad operandum non requiritur tamquam conditio indivisibile, quod ita sit terminativum, ut non sit continuativum. Deinde hoc clariùs apparet in ablutione ipsa, quæ fit per motum localem aquæ successivum supra corpus baptizati; nam illa lotio aquæ operatur gratiam, non quando tota lotio terminata est, sed quando est facta iam in tanto spatio: tunc autem illud indivisibile non est terminativum, ut constat, sed continuativum vniuersis partis motus, & lotionis cum alia sequenti; ergo non oportet expectare ultimum terminum totius motus, & per consequens nulla pars erit in prolatione vocis, quæ ex defectu termini non operetur, cum illa etiam pars contineat plura indivisibilia, quæ terminant partes antecedentes.

123. Ego consequenter ad illam sententiam Philosophicam de compositione continui, potius dicerem, gratiam conferri, non quidem in instanti ultimo terminatiuo intrinseco, vel extrinseco sacramenti, nec in tempore indeterminato ante ultimum instans, sed in tempore aliquo determinato post aliquod instans continuativum. Nam quando incipit proferri ultima syllaba, potest quidem proferri ita leuiter, ut non sufficiat illa prolatio, nisi extendatur, & fiat maior; quare veniri potest ad aliquod instans, post quod si rursus extendatur, & protrahatur prolatio, sufficit ad debitam prolationem, quæ

P. Ioan. de Lugo de Sacramentis.

cumque, & quantulacunque sit illa extensio: hæc autem extensio fieri debet in tempore immediato post illud instans; in illo ergo tempore, quodcumque illud sit, producitur gratia immediatè post illud instans; quia tunc incipit Sacramentum esse perfectum & validum: incipit autem gratia per ultimum non esse; quia in illo instanti præcedenti verum est dicere; nunc ultimò gratia non est; immediatè post hoc erit.

Contra hunc dicendi modum arguunt P. Vasquez, & P. Suarez multipliciter. Primò, arguit ille, quia res permanens, & indivisibilis, qualis est gratia, non potest incipere in tempore, & per ultimum non esse, sed in instanti intrinseco per primum sui esse, quod latè probat, 1. part. disput. 239. cap. 10. Hoc tamen argumentum displicet P. Suarez, qui probat, lib. 12. de gratia, cap. 21. num. 12. id non repugnare; & quidem ipse Vasquez tandem admittit ibi n. 47. saltem de potentia absoluta id posse contingere. Argumenta autem, quibus ipse usus fuerat, si quid probant, videntur etiam probare in ordine ad potentiam absolutam; nam procedunt ex implicancia contradictionis, quæ sequeretur in illo casu. Pro nunc abstinere ab illa controversia Philosophica; nam questio hæc Theologica, ut dixi, procedit solum ex suppositione illius sententiæ Philosophicæ de compositione continui; quæ quidem supposita, consequentiùs loquuntur, qui dicunt, posse rem permanentem incipere in tempore immediatè post instans; quia licet in hoc sit etiam non levis difficultas, est tamen maior in sententia id negante, ut conuincunt argumenta, quæ affert Suarez loco citato: quare etiam si hæc etiam pars esset falsa, pro nunc tamen nobis sufficit, hanc partem debere concedi ab iis, qui tempus illo modo componunt; & per consequens, supposita illa sententia, consequentiùs asseri, quod gratia producitur eo modo in Sacramentis, ut abstinemus nunc omnino à principio illo Philosophico, de quo alibi ex professo disputandum nobis erit.

Sed vrget secundò P. Vasquez in presenti n. 49. quia est specialis difficultas in effectu sacramentali, ne producat in tempore, quia effectus abluendi, & absoluendi à peccatis in Baptismo, & in Pœnitentia non possunt fieri per partem determinatam sacramenti. Ratio autem videtur esse, quia absolute à peccatis, est expellere peccata præcedentia: in toto autem illo tempore non dicerentur expelli peccata; nam in aliqua eius parte possemus dicere, immediatè antea hic homo non erat peccator, sed iustus; ergo tunc non absoluitur, nec mundatur à peccatis.

Respondeo, hanc non esse specialem difficultatem huius materiæ; eadem enim est in rebus Philosophicis. Similiter enim, si aliquis haberet actum amoris erga Petrum, & immediatè post instans inciperet habere actum odij eiusdem Petri, expelleret quidem actum amoris, qui tunc non expelleretur in instanti per primum non esse, sed per ultimum esse; ut constat quare posset fieri idem argumentum, quomodo amor expellatur toto illo tempore, cum in aliqua illius parte iam supponat amorem expulsum? Item in sententia eiusdem Vasquez, qui admittit, de potentia Dei absolutà posse aliquam rem permanentem incipere in tempore immediatè post instans, incipiat gratia hoc modo, tunc etiam expellet peccatum, & redibit eadem difficultas, cui quod ipse tunc responderit, idem nos de facto respondebimus. Item de facto in sententia eiusdem, negatio instans incipit per ultimum non esse; incipit enim in tempore immediato post ipsum instans: quare fieri potest eadem interrogatio, an negatio instantis in toto

G 2 illo

Ita ut gratia incipiat per ultimum non esse.

124.

Vasquez.

Suarez.

Obijciunt.

Respondetur.

125.

Vasquez.

Vrget Vasquez.

quæ.

126.

Respondetur.

Retorquetur

argumentum

contra ipsum

Vasquez.

illo tempore expellat carentiam sui, siue ipsum instans, an in sola parte illius temporis: Den que, cum ipse admittat, res diuisibiles, & quæ successiue producantur, incipere intrinsecè in tempore; potest fieri argumentum, si gratia intensa vt quatuor producat in homine peccatore, non tota simul, sed successiue, eo modo, quo introducit calor in subiecto frigido vt octo; tunc enim gratia inciperet in tempore, & tamen expelleret proculdubio peccatum; quæritur ergo, an expulsio peccati esset in toto illo tempore: Certè debet esse, cum non fiat in instanti; & tamen in aliqua parte illius temporis verum erit, quod iam antea homo erat liber à peccato. Vides, difficultatem non esse peculiarem, sed communem omnibus, & cui ipse Vasquez tenetur respondere.

Certè difficultas est communis & tota pendet ex suppositione illius principij Philosophici.

127.

Cum ergo nostra assertio procedat ex suppositione illius principij Philosophici, dicimus, hanc difficultatem totam contineri in antecedenti, quod supponitur ex Philosophia. Auctores autem illius sententiæ consequenter concedunt, expulsionem formæ contrariæ esse in toto illo tempore collectiue sumpto, ad hoc enim sufficit, quod immediatè ante illud tempus fuerit forma, quæ expellitur, licet non fuerit immediatè ante singulas partes illius temporis: sicut etiam forma, quæ introducit, dicitur incipere in toto illo tempore; quia ante illud tempus non erat, licet ante aliquas singulas partes illius temporis iam esset. Sic etiam dicimus in prima die mensis: hac die incipit mensis; quia nimirum ante illam diem non erat hic mensis, licet ante hanc horam huius diei iam esset; & similiter possumus dicere, hodie expellitur mensis præcedens, loquendo de hoc die collectiue, non de singulis horis seorsim. Sic ergo potest dici peccata expelli tota illa duratione temporis collectiue accepta, licet fuerit iam expulsio ante aliquam partem illius durationis.

128. Tertio obijcit Suarez.

Tertio arguit P. Suarez, qui licet admittat, posse rem, quæ tota simul incipit, incipere intrinsecè in tempore, negat tamen, id posse in præsentì contingere; quia nimirum, si concurreret ad producendam gratiam, tota illa prolatio successiua vltimæ syllabæ, v.g. sequeretur, actionem ipsam, quæ gratia producit, successiue variari in sua entitate intrinsecà; nam actio variatur pro varietate agentis; quare cum successiue varietur agens, debet successiue variari actio in illa duratione successiua: non ergo perseverat eadem indiuisibilis actio, quæ tota fit productio, & conseruatio gratiæ pro illo tempore, sed sunt partiales actiones, quarum aliqua nullo modo erit productio gratiæ, sed mera conseruatio, cum præsupponat iam illam productam, ac per consequens non concurrent omnes partes illius prolationis ad producendam gratiam, sed aliquæ partes concurrent solum ad conseruandam gratiam iam productam.

129. Respondetur.

Huic argumento dicere possemus, procedere contra eos, qui ponunt sacramenta causare physice gratiam; in nostra autem sententia ponente solam moralem causalitatem, non oportebit variari actionem successiue per varietatem agentis: semper enim manet idem agens adæquatum, qui est solus Deus producens, & conseruans gratiam.

130. Instantia.

Dices, adhuc posse eodem modo vrgeri difficultatem contra hanc causalitatem moralem; quia si tota illa particula syllabæ, quæ successiue profertur & causat moraliter gratiam eandem: ergo Deus successiue mouetur intuitu illarum partium prolationis ad causandam physice gratiam; in tantum enim verba causant moraliter, in quantum mouent Deum, vt intuitu illorum causet physice gratiam: hoc autem dici potest; quia postquam prolatum est, quantum sufficit, de vltima syllaba, Deus non mo-

uetur à prolatione sequenti; ergo loquendo de hac parte B, illius prolationis, quæ supponit iam partem A, hæc non causat moraliter gratiam. Respondetur, *Dilinitur.* Deum moueri à tota illa prolatione, non ita, vt si hæc pars B deesset, non produceret gratiam; sed ita, vt quando adest, causet Deus gratiam etiam intuitu illius, sicut causat propter omnes syllabas præcedentes, & propter earum prolationem, etiam si longius protracta fuerit; & sicut causat effectum propter verba duorum Sacerdotum simul consecrantium eandem hostiam; licet, si aliter deesset, non minus causeret effectum.

Dices, hæc pars B, si mouet Deum, mouebit quidem ad conseruationem gratiæ, non autem ad productionem, cum iam supponat gratiam productam intuitu partis A, quæ præcessit; ergo loquendo de actione Dei, pro vt sit intuitu huius partis B, non est productio, sed conseruatio gratiæ; atque adeo hæc pars non causat moraliter gratiam, nisi ad summum in conseruari. Respondeo, hoc argumentum eandem vim etiam habere in aliis materiis, supposito illo principio Philosophico, atque adeo ab omnibus debere solui. Nam si Deus potest creare Angelum, ita vt eius creatio incipiat intrinsecè in duratione correspondente tempori nostro, certum est, illam creationem debere includere simul conseruationem, cum in illa temporis morula possumus distinguere prius, & posterius, partem A, verbi gratiæ, & partem B, & in parte B, conseruatur, cum iam supponatur productus in parte A. Conseruatio autem Angeli differt à prima productione saltem extrinsecè in hoc, quod prima creatio nullo modo est debita; conseruatio autem est debita Angelo conaturaliter; quia, cum Angelus sit ex natura sua indefectibilis; exigit ex natura sua conseruari, postquam productus est: quare Deus vt auctor nature conseruat Angelum intuitu ipsius Angeli exigentis conseruationem. Ecce in illa productione Angeli pro parte B, illius morulæ, Angelus non accipit esse omnino absque debito; ergo pro vt sic illa actio non est productio, sed conseruatio Angeli. Falsò ergo dicis, Angelum produci in toto illo tempore; nam productio prima Angeli est indebita; actio verò illa pro vt est in parte B, est debita conaturaliter.

Rursus in hac eadem materia Sacramentorum possumus dare in sententia satis communi casum, quo debeat omnino gratia incipere intrinsecè in tempore; quando, v.g. aliquis contrahit matrimonium cum consensu externo, sed cum fictione interna inculpabili; post modicum verò tempus, mutato animo, vult verè consentire; in quo casu communis sententia, quam cum aliis multis sequitur Thomas Sanchez *lib. 2. de Matr. disp. 32. num. 11.* docet, non requiri nouam prolationem verborum, sed solum consensum internum, qui defuerat; quo adhibito, perficitur matrimonium. Tunc ergo, cum ille consensus internus, in sententia ipsius Suarez possit incipere in tempore intrinsecò, sicut alij actus liberi nostri; contingere poterit, quod sacramentum Matrimonij perficiatur in tempore intrinsecò, quo incipit ille consensus internus, & per consequens tunc etiam debet produci gratia tota simul, sed intuitu illius consensus, qui vt existens in aliqua morula temporis determinati, concurrat saltem moraliter ad productionem gratiæ: quare de illo consensu fiet idem argumentum. Nam pro vt existens in posterio-ri parte illius morulæ, iam supponit gratiam productam; ergo pro vt sic, non mouet Deum ad producendam, sed ad conseruandam gratiam; ergo factum erat; quod consensus in tota illa morula sit causa moralis mouens Deum ad productionem gratiæ. Vides,

131. Instantia.

Retorquetur primi in creatione Angeli.

132. Retorquetur secundò.

Sanchez

Vides, eandem esse difficultatem ab omnibus soluendam, supposito illo principio Philosophico. Adde, quod posset in eo casu consensus internus produci in tempore cum successione etiam intrinseca secundum intentionem; sicut calor introducit in tempore pars post partem; in quo casu non possemus etiam inuenire in ipsa entitate consensus aliquem gradum intentionis determinatum, secundum quem concurreret ad solam productionem gratiæ, & non etiam ad conseruationem. Nam in primo gradu possemus inuenire duas partes intentionis, quarum posterior iam supponebat priorem productam, & per consequens gratiam iam datam intuitu prioris partis consensus, quæ sufficiebat ad productionem totius illius gratiæ; quod ergo dixeris ibi de intentione illius consensus respectu gratiæ, poterimus dicere de continuatione prolationis syllabæ in casu nostro.

133.
Sic ergo omnes respondere debent.

Omnes itaque debent respondere, totam prolationem illius morulæ esse posse causam moralem gratiæ; ad hoc enim non requiritur, quod singulæ partes prolationis fuerint necessariæ ad gratiam, aut præcesserint totam productionem gratiæ, sed sufficit, quod de facto Deus intuitu illarum omnium ponat illam actionem, quæ est productio gratiæ; nam sicut tota illa actio exercita in illa morula dicitur productio gratiæ, non tamen mera productio, sed productio simul & conseruatio; sic tota illa causa dicitur causa productionis gratiæ, non tamen causa mera productionis, sed productionis, & conseruationis pro tota illa morula; & sicut in illa actione non potest assignari aliqua eius duratio, pro qua fuerit merè productio, sed pro qualibet duratione fuit productio, & conseruatio, sic ex parte causæ nõ inuenitur aliqua, quæ fuerit causa solùm productionis, & non conseruationis, quia productio in tempore rei permanentis habet hoc, quod debeat esse productio, & conseruatio. Denique, loquendo de parte B, illius prolationis, illa proxi sic, est solùm causa conseruationis, sed considerata simul cum partibus præcedentibus est causa productionis & conseruationis; sicut & ipsa actio proxi in duratione B, est solùm conseruatio, sed proxi in tota illa morula est productio, & conseruatio; quod sufficit, ut tota illa actio dicatur productio, & gratia dicatur simpliciter produci in tota illa duratione, non tamen produci solùm, sed produci, & conseruari; quod cõcedit ipse Suarez loquendo de possibili; sic dicitur tota illa prolatio produci gratiam simpliciter, non tamen produci solùm, sed produci, & conseruari; licet partes posteriores seorsim à prioribus non habeant hanc denominationem; nec est maior difficultas in causa, quam in actione; sed sicut actio, proxi est in tota duratione, dicitur à Suarez productio & conseruatio, sic nos totam prolationem dicimus causam productionis, & conseruationis: quia esse causam productionis gratiæ, solùm est esse simul cum aliis partibus causam illius actionis, quæ tota dicitur productio gratiæ in tota illa morula.

134.
Nec augetur difficultas, quia ponatur causalitas physica.

Dixi, posse ita responderi illi argumento iuxta nostram sententiam, quæ ponit solùm causalitatem moralem gratiæ in sacramentis; sed etsi ponatur causalitas physica, non augetur difficultas quoad hoc, nec erit difficile applicare eandem solutionem; imò in sententia mea Philosophica, quam sæpe insinuavi, quod omnis conseruatio rei etiam permanentis sit intrinsecè successiua, & indistincta ab eius duratione, eadem variatio physica actionis ponetur ad gratiam, etiam si sacramentum concurrat solùm moraliter: nam actio, quæ Deus physice producit, & conseruat illam gratiam intra illam temporis mor-

P. Ioan. de Lugo de Sacramentis.

ulam, successiue variatur; & quidem, licet non pendeat physice à partibus diuersis prolationis successiue, pendet tamen ab illis, ut à motiuis, ita ut pars A, ipsius actionis ponatur à Deo intuitu solius prolationis, quæ est in duratione A, pars verò B, ipsius actionis ponatur à Deo intuitu etiam prolationis, quæ iam est in duratione B, quare hæc secunda pars actionis, quæ dependet à parte B, prolationis, proxi sic, videtur esse solùm conseruatiua, non minus, quam si physice dependeret ab illa parte prolationis, tanquam à principio physico, atque ideo parum minuit difficultas præiens ex negatione causalitatis physice in sacramentis respectu gratiæ.

Admissa ergo quoad hoc, causalitate physica; dicimus, licet pro varietate agentis, varietur physice actio, adhuc totam illam prolationem illius morulæ dici causam physicam productionis gratiæ; quæ etiã difficultas non est propria nostræ sententiæ, sed ab ipso etiam P. Suarez soluenda in aliquo casu, non quidem ita frequenti, sed tamen non impossibili in hac eadem materia sacramentorum. Potest enim contingere, quod aliquis proferens vltimam syllabam formæ, in illo eodem instanti, in quo in sententia contraria deberet produci gratia, reuocaret intentionem, & progrediretur animo ficto, immediate verò post illud, instans, vel, si velis, post aliquam breuissimam morulam, sed tamen in tempore intrinseco, & immediate post aliquod instans rediret ad priorem intentionem, atque ita progrediretur adhuc in prolatione illius syllabæ, quam numquam interruperat. In hoc casu certum est, effectum sacramenti non potuisse produci in illo priori instanti, in quo debuisset poni, si non defuisset intentio; deficiente enim intentione tunc, non potuit poni effectus. Rursus certum videtur, quod ubi primum redit illa intentio ponetur effectus sacramenti, ad quem antea solùm deerat vnum indiuisibile prolationis. Cum ergo intentio posset redire, & incipere in tempore iuxta ipsum Suarez, qualibet prolatio temporis sufficeret ad complendum sacramentum legitimum; nam qualibet prolatio temporis continet infinita indiuisibilia, & est sine proportionem maiori, quam prolatio indiuisibilis, quæ desiderabatur; quare nulla poterit assignari adeo exigua prolatio in tempore, ut non sufficeret minor ad supplendum id, quod deerat: tunc ergo complebitur sacramentum in tempore post illud instans, sicut in tempore redit debita intentio, ac per consequens incipiet etiam effectus sacramenti in eodem tempore intrinsece, extrinsece autem per vltimum non esse. Qui etiam casus potest contingere ex parte illius, qui recipit sacramentum: si penitens v. g. quando proferitur vltima syllaba absolutionis, tunc in illo instanti vltimo reuocaret intentionem recipiendi sacramentum; & immediate post, vel post morulam imperceptibilem renouaret intentionem, in tempore tamen, & immediate post aliquod instans; tunc enim reciperet effectum sacramenti, non in instanti terminationis, sed in tempore, in quo progrediretur adhuc Sacerdos proferendo eandem vltimam syllabam. Cum autem in sententia ipsius Suarez illa syllaba causet physice gratiam, consequens est, quod in eius sententia illa prolatio, quæ fieret in tempore, in quo renouaretur intentio, causeret physice gratiam; de illa ergo fieri potest totum ipsius argumentum: deberet enim variari actio intra illud tempus pro varietate successiua agentis, scilicet partium illius prolationis, ac per consequens aliqua partes illius prolationis non concurrerent ad productionem, sed ad solam conseruationem gratiæ, &c.

Omnes ergo debent eodem modo respondere;

135.

In nostra itaque sententia optimè respondetur.

Difficultatem etiam debet soluere Suarez in sua sententia in aliquo casu.

136.

137.

G 3 tunc

Omnes ergo
eodem modo
debet respon-
dere.

tunc etiam omnes partes prolationis, quæ sit in illa morula, concurrere ad productionem physicam gratiæ; nam ex actionibus singularum partium, quæ successiue variantur, resultat vna actio diuisibilis correspondens illi durationi, quæ actio est productio, & conseruatio illius gratiæ: nec potest assignari aliqua actio partialis in omnibus illis, quæ sit solum productio; quare cum aliqua actio debeat dici productio gratiæ, nec sit maior ratio, cur hæc denominatio tribuatur actioni, quæ est in sola duratione A, (nam in illa etiam possumus distinguere duas partes, quarum posterior sit conseruatio) merito tribuimus hanc denominationem toti illi actioni successiue, quæ in tota illa morula oritur ab illis partialibus prolationibus successiuis eiusdem syllabæ: & per consequens eodem modo illas omnes prolationes partiales appellamus causam physicam gratiæ; aliqua enim debet esse causa producens gratiæ; & non est maior ratio tribuendi hæc denominationem prolationi, quæ est in duratione A, cum in illa etiam sint plures partes priores, & posteriores. Cum ergo hæc denominatio debeat tribui alicui collectioni ex pluribus causis, quarum aliquæ sint posteriores, & in quibus nulla sit assignabilis, quæ solum producat, & non conseruet etiam gratiam, merito tribuimus eam denominationem illi prolationi totali, quæ est in tota illa morula successiua, per hoc enim non significamus, illam collectionem esse producentem gratiam adæquatè, hoc est, non etiã conseruatem, aut ita vt singulæ partes secundum se sint primò producentes; sed significamus, illam collectionem esse producentem, seu non esse extra illam causam, quæ producit gratiam, licet non singulæ partes seorsim possint dici producentes: sicut & tota illa actio appellatur productio in eodem sensu non adæquatè, id est, solum productio, sed inadæquatè, id est, simul productio, & conseruatio; hoc enim est propriū earum rerum permanentium, quæ incipiunt in tempore, vt non possit in illis assignari productio distincta ab omni conseruatione; & ideo non mirum si aliquando non possit assignari causa producens distincta ab omni causa conseruante.

I 38.
Suarez.
Obijciunt
quarto con-
tra nostram
sententiam.

Quarto argui potest ex eodem Suarez, §. secundo, idem declaratur, quia, si sacramentum consummaretur illo tempore immediato post instans; ergo postea definit; debet ergo assignari aliquod instans, quod diuidat sacramenti esse à non esse, seu in quo desinat sacramentum; ergo durabit sacramentum toto illo tempore determinato, quod est inter illud instans, quod fuit eius vltimum non esse, & inter hoc instans, quod est primum non esse, seu vltimum esse; hoc autem repugnat, quia si sacramentum fuit consummatum immediate post instans; ergo statim debuit definire: sacramentum enim, vbi primum consummatur, statim definit; ergo non potuit permanere toto illo tempore intermedio; quia in dimidia parte illius fuisset iam consummatum, & per consequens debuisset statim definire, & non expectare longiori tempore vsque ad illud aliud instans.

I 39.
Responsio.

Respondetur facile, sacramentum definire post illam temporis morulam, in qua profertur vltima syllaba: potest autem definire vel per vltimum esse, si prolatio terminetur aliquo indiuisibili intrinseco, post quod immediate non sit, vel per primum non esse, si prolatio ita duret per temporis morulam, vt instans vltimum sit extrinsecum prolationis; utroque enim modo videtur posse definire: in tempore ergo intermedio erit sacramentum, non quoad totum suum esse, sed quoad aliquid sui: nam quoad totum suum esse, fuit successiue ab initio applicationis materiæ, & prolationis formæ. Ad id verò,

quod additur in argumentum, quod sacramentum debuit prius definire, quia prius fuit consummatum, dicendum est, committi æquiuocationem: nam si per *consummatum*, intelligatur idem quod *finitum*, falsum est, quod ante finem totius illius morulæ fuerit consummatum, id est, finitum sacramentum, durat enim, quamdiu durat prolatio illius syllabæ: si verò per *consummatum* intelligatur *perfectum*, quantum satis est ad causandam gratiam, concedendum erit, fuisse prius consummatum; sed falsum est in hoc sensu dicere, sacramentum debere definire, vbi primum consummatur, seu perficitur; nam potest eius consummatio, seu perfectio, quæ ponitur per prolationem vltimæ syllabæ, protrahi per aliquam morulam, in qua tota consummatur, seu perficitur adhuc sacramentum, hoc est, ponitur vltima syllaba, intuitu cuius Deus producit gratiam tali actione, quæ simul sit productio eius, & conseruatio. Nec hoc etiam est peculiare in hoc dicendi modo: nam eodem pacto debet respondere ipse Suarez, quando peccatum mortale internum incipit in tempore intrinseco, prout ipse concedit posse contingere; tunc enim peccatum, etiam vbi primum consummatur, expellit gratiam; peccatum quippe, cum consummatum fuerit, generat mortem, hoc est, carentiam vitæ spiritualis, quæ est gratia; & tamen consummatio peccati, & expulsio gratiæ sunt in aliqua temporis morula, quam si diuidas in duas partes, certum est, quod in posteriori, prout distincta à priori, non incipit expulsio gratiæ; iam enim supponitur prius expulsa, & consummatum peccatum, quantum sufficit ad gratiam expellendam; quia tamen totum illud incipit in tempore, necesse est dicere, quod tam consummatio peccati, quam gratiæ expulsio duret tota illa temporis morula successiua collectiue sumpta.

Quintò, argui potest contra hanc solutionem, & modum dicendi; quia licet Deus vtatur sacramentis tanquam instrumentis physicis, vel moralibus ad productionem gratiæ; in conseruari tamen gratia dependet à solo Deo; est enim talis effectus, qui semel productus, exigit semper conseruari, nisi per peccatum mortale expellatur; in hac autem sententia ponitur gratia non solum in fieri, sed etiam in conseruari dependens à sacramentis. Hoc tamen argumentum procedit etiam contra Suarez, qui infra *disp. 63. de Eucharistia, sect. 4. ante 3. conclus.* concedit, Eucharistiam incipere causare gratiam, non in instanti, sed in tempore immediato post instans, atque adeo gratiam conseruari ab eodem sacramento per aliquam morulam temporis determinatam à Deo. Idem ergo poterit de aliis sacramentis asseri. Respondetur ergo ex natura rei ita esse, quod gratia petat conseruari à solo Deo; ceterum si Deus vult illam producere, ita vt incipiat intrinsece in tempore, & dependenter ab aliqua causa secunda, eo ipso oportet, quod dependeat etiam à causa secunda in conseruatione sua per aliquam breuem saltem durationem; sed quod in tempore (vt diximus) non potest assignari prima actio, quæ sit mera productio, & non sit etiam conseruatio. Sicut etiam habitus acquisiti non pendunt ab actibus in conseruari, sed solum in fieri; ceterum si actus liber intensus vt quatuor incipiat in tempore totus simul, prout in sententia ipsius Suarez potest incipere, tunc generaret statim habitum, qui non posset pendere ab illo actu in fieri, absque eo, quod dependeret etiã in conseruari pro aliqua duratione illius temporis. Sic etiã gratia, quæ incipit in tempore dependenter à sacramento, debet conseruari dependenter ab eodem sacramento pro aliqua duratione successiua. Similiter, si Deus producit gratiam,

I 40.
Obijciunt
quinto.

Suarez.

Responsio.

Explicitur
responsio mor-
tis exempli.

gratiam, quæ incipiat in tempore, & dependenter ab aliqua causa successiva, quale est sacramentum, non potest non dependere in conservari ab aliquibus partibus illius causæ, à quibus provt condistinctis à præcedentibus non pendeat in primo fieri, quia non potest assignari prima pars illius causæ, à qua depēdeat solum in fieri, cum in illa parte causæ sint alia partes posteriores. Sicut etiā, licet carentia gratiæ in fieri solum dependeat à peccato actuali, & non in conservari; quando tamen gratia expelleretur propter peccatum actuale, quod inciperet in tempore, & in eodem tempore semper successivè intenderetur, non posset expulsio gratiæ non dependere ab aliquibus partibus posterioribus instantis illius actus, à quibus provt condistinctis à præcedentibus, non posset dependere in primo fieri, sed solum in conservari, vt consideranti patebit. Vides, quot exemplis instari possit contra omnes obiectiones, quæ fieri possunt contra hanc sententiam ab Auctoribus, qui semel supponunt illa principia Philosophica admittunt, posse rem permanentem incipere totam simul in tempore; imò etsi hoc non admittant, instare possumus in negatione instantis, quæ incipere debet in tempore, & per consequens in expulsiōe instantis, non poteris assignare primum fieri, quod non includat aliquam conservacionem eiusdem expulsiōis.

141. Vltimò, obijci potest; quia si, postquam producta est gratia, adhuc partes prolacionis subsequēntis dicuntur eam producere, poterit etiam dici durare productio gratiæ toto tempore sequenti; non enim est maior ratio de breviori, quàm de longiori tempore sequenti. Respondetur, hanc difficultatem minus vrgere in hac materia, quàm in aliis, in quibus debet solui ab omnibus iis, qui admittunt, rem permanentem posse totam simul incipere intrinsecè in tempore. Nam si Angelus, v. g. creetur à Deo in tempore immediato post instans, creatio debet durare pro aliquo tempore, & per consequens in toto tempore sequenti poterit Angelus dici creari: item negatio instantis, quæ incipit in tempore, dicetur incipere in toto tempore sequenti, & his similia; in quibus quia tota quæstio pertinet ad modum loquendi, observandum est, vt quoties designamus aliquam partem posteriorem sequentis durationis, non dicamus in illa incipere Angelum, vel negationem instantis; quia re vera in illa, vt condistincta à partibus præcedentibus, non incipit, sed conservatur; quando verò loquimur de tempore sequenti post instans, quod fuit vltimum non esse rei, quæ incipit in tempore; tunc loquendo de toto illo tempore collectivè sumpto, dicimus, in illo incipere, & conservari Angelum, vel negationem instantis, quæ in instanti præcedenti habuerunt vltimum non esse; quando verò loquimur de inceptione, nihil dicentes de conservacione, solemus restringere loquutionem ad breve aliquod tempus, quod sit exigua pars illius totius durationis: sic enim solemus etiam dicere, nox incipit primo minuto post vltimum instans diei; non autem dicimus, nox incipit primis sex, vel octo horis post diem. Item dicimus, annum incipere tali die, vel tali mense, non verò tali semestri; sic etiam non diceremus, si mundus incepisset in tempore intrinsecò, mundum creati, vel incipere his sex millibus annis, v. g. quibus existit, sed incepisse tali mense, vel tali anno: vt scilicet hac restrictione significemus, minus temporis requiri ad inceptionem, quàm ad continuationem, & conservacionem per talem durationem.

Dixi autem, minorem difficultatem esse quoad hoc in nostro casu; quia in hoc casu non extendere-

tur illa loquutio vltra illud tempus, quo durat prolacio vltimæ syllabæ, quod brevissimum est. Intra quod etiam loquendo de qualibet parte sequenti signata, non dicimus, in hac parte incipit, vel producit gratia, sed perseverat: loquendo autem de tota illa duratione simul per modum vnius, dicimus, in hac morula post tale instans incipit, & producit gratia sacramentalis. Quod si fingas, aliquem ex industria protrahere, & continuare prolacionem illius syllabæ vltimæ per longum tempus; tunc etiam non oportebit dicere, in toto illo tempore produci, vel incipere gratiam; quia licet Deus debeat vt aliqua parte diuisibili illius prolacionis tamquam instrumento physico, vel morali ad productionem gratiæ; non est tamen necesse, quod vtratur omnibus, præsertim si prolacio longius duret; sed poterit pro sua voluntate determinare tantam, vel tantam partem, cuius intuitu ponat gratiam, nihil curans de partibus, quæ postea sequuntur; imò de facto etiam, licet illa vltima syllaba brevissimè proferatur; poterit tamen aliquis dicere, non omnes partes prolacionis concurrere, sed aliquas; plures quidem semper, quàm essent necessariae; quia non potest assignari id, quod præcisè requirebatur, vt diximus, non tamen omnes partes, sed aliquas vique ad talem, vel talem mensuram, provt Deus voluerit; in hoc enim nihil cogit hoc vel illud asserere, sed quilibet poterit, provt voluerit, opinari, suppositis (vt dixi) illis principiis Philosophicis, in quibus tota hæc difficultas fundatur.

DISPUTATIO V.

De inefficacia veterum Sacramentorum ad conferendam gratiam.

SECTIO I. Sententia affirmans, gratiam collatam per Sacramenta antiqua, & eius fundamenta.

SECTIO II. Sententia negans, Circumcisionem contulisse gratiam, & eius fundamenta.

SECTIO III. Resolutio quæstionis.

SECTIO IV. Infertur resolutio aliquorum dubiorum.

NT melius appareat excellentia nostrorum sacramentorum, & discrimen ipsorum à sacramentis legis antiquæ, oportebit examinare in præsentī, an aliqua illorum poterint etiam conferre gratiam? Et non loquimur de gratia, quam causabant per modum promissionis, quatenus erant promissiones Diuinæ de gratia nobis danda, quo pacto erant causæ nostræ gratiæ, vt explicuimus supra disp. 1. sect. 2. sed loquimur de gratia, quæ eorum intuitu daretur suscipientibus tunc illa sacramenta. Difficultas tota est propter Circumcisionem, & propter sacramentum illud, quo in lege naturæ delebatur peccatum originale; de aliis enim Sacrificiis, cæremoniis, & Sacramentis legis antiquæ, non est dubium, quod non habuerint efficaciam conferendi gratiam. Nam licet aliqui oppositum insinuent, quos citat Henriquez in præsentī lib. 1. cap. 14. num. 6. alij tamen omnes id reiciunt, quos assert idem ibi littera V. Hæc autem duo sacramenta, cum in illis deleberetur peccatum, videtur, quod contulerint gratiam, sine qua nunquam de facto ablata

Tota difficultas est de Circumcisione, de illo sacramento quod erat in remedium peccati originalis. Henriquez.